DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

RECTO CORTICIS CHINÆ VSV IN FEBRIBVS

QVAM

PROPITIO SVMMO NVMINE

SVB PRÆSIDIO

DNI. FRIDERICI HOFFMANNI

ORDINIS MEDICI SENIORIS ET h. t. DECANI

PRO DOCTORIS GRADV

RITE OBTINENDO

Ad d. Februarii A. R. S. A. M DCC XXIIX.

Solenni eruditorum examini sistet

Gottfried Wilhelm Bornemann,

Neo-Hallenslebiensis Magdeburgicus.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis, IO. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

RECTO CORTICIS CHINÆ VSV IN FEBRIBVS

§. I.

A quidem innata quasi & per manus tradita tantum non omnium animis hæret opinio: dari certas medicinas, ad hunc vel illum morbum sanandum aptas semperque salutares; nec quisquam fere ex doctis, æque ac indoctis est, qui non Empiricum agat, & viso quodam ægrotante, salubre remedium in promtu habeat idque ultro commendet. At vero, erronea utique atque perversa hæc est sententia, contra quam, ceu genuinum temerariæ Empiriæ fundamentum, merito omni pugnandum studio. Vti enim in universa rerum natura corporum vires & effectus non dantur absolute tales: ita etiam nec alimentorum, nec pharmacorum facultates sunt absolutæ, sed omnes relativæ, conditionatæ & limitatæ, respectu scilicet corporis humani vivi, in quod agunt & cum quo operatio-

nem suam exsequuntur. Hinc quippe est, quod, experientia teste, medicamenta eodem modo, tam ad juvandum, quam ad nocendum, sint apta, & quod omnia, quibus Medicus utitur praesidia, ita sint comparata, ut nonnullis prosint, nonnullis vicissim, in eodem etiam morbo, obsint.

§. II.

Professus id jam pridem est antiquissimus artis nostrae parens HIPPOCRATES, *lib. de art.* § 6. ita differens: *non quivis cognoscere potest ea, quae commodo & detrimento sunt. Et sunt nihilominus ea, quae damno fuerunt, quam ea, quae opem tulerunt, in testimonium arti, quod ars ipsa sit. Quae enim profuerunt, ob rectum usum profuerunt; quae vero nocuerunt, ob id, quod non recte usurpata sunt, nocuerunt.* Neutiquam scilicet gravis hic auctor omnis generis medicamentis absolute certam adscripsit salutis afferendae virtutem, sed certo tantum respectu, nec ob id profuisse edixit, quod in certo morbo exhibita, sed quod recte, hoc est, cum judicio, non modo explorata prius corporis aegrotantis natura morbique caussa & indole, sed & convenienti tempore, ordine, dosi ac proportione, usurpata, neglectis vero hisce cautionibus, nocuisse. Quumque adeo sint medicamenta, quae & damnum, & auxilium afferre queant, dari artem, recte omnino colligit, atque ex eo peritum atque praestantem judicat Medicum, qui diversos remediorum effectus variasque operationes probe discernere novit.

§. III.

Propterea vehementer optandum, ut quisque medentum verissimum hoc HIPPOCRATIS effatum curate pensitaret ac ad usum transferret. Sic sane exspiraturae demum forent opprobriosae illae in hunc usque diem inter Medicos de remediorum virtutibus vigentes discordiae atque dissensiones. Nam turpe quidem dictu, ast verissimum

mum, plebeios non tantum & rudes, verum eruditos etiam magnique nominis Medicos, raro admodum in determinandis viribus, effectu & usu medicaminis cuiusdam, in hoc vel illo morbo convenire, sed alios miris illud dilaudare encomiis, alios contra idem, in eodem morbo, damnare prorsus atque reiicere. Nemo non novit, quam diversis, immo perversis iudiciis, potissimum exposita sint ipsa valida & heroica sic dicta remedia, uti quidem maxime sunt ex mercurio parata, emetica antimonialia, martialia, opiata, drastica purgantia, narcotica, ex chirurgicis, vesicatoria, fonticuli, setacea & venæsectiones, quin quod magis mirandum, ex simplicissimis & diæteticis, fontes medicati calidi & frigidi, balnea, lactis cura & cura per inediam.

§. IV.

Idem hoc fatum expertus est allatus ex America in Europam ante LXX. circiter annos cortex, chinæ chinæ dictus. Mirum erat, quanto applausu hic primum excipiebatur, quantisque encomiis, ceu certum & incomparabile ad vincendam intermittentium contumaciam præsidium, ornabatur, nec desunt, qui hodienum magno illum habent in pretio atque honore. Sed non minori agmine surrexerunt, qui eundem impugnarunt & ceu insecurum, quin plane noxium, venditarunt & adhuc infamare non erubescunt. Plura quidem in utramque partem prodierunt scripta, experientiam ipsam in partes passim vocantia; nos tamen ita potius censendum esse arbitramur: optimum, efficacissimum & tutissimum esse hoc remedium, si quis, secundum allegatum HIPPOCRATIS edictum, eodem recte uti sciat; valde vero noxium & insecurum, quando empirice, hoc est, imprudenter, imperite, nulla corporis ægrotantis, causæ febrilis, temporis & aliarum circumstantiarum ratione habita, usurpetur. Quod ut eo testatius patescat, elegimus hoc argumentum

in dissertatione præsenti inaugurali, propitio Numine divino, penitius paullo evolvendum, ita quidem, ut adducamus primum testimonia eorum, qui magnifice de hoc cortice sentiunt, his deinde adiungamus observationes & rationes eorum, qui illum noxium, infidum & insecurum esse asseverant, postea ex rationali febrium doctrina causarumque quæ has movent explanatione, nec non principiis & modi agendi nostri corticis, & nocivam, & salutarem, ipsius facultatem, evictam demus, simulque ad dissentientium obiectiones solide atque modeste respondeamus.

§. V.

Sunt vero oppido multi, qui in laudes huius Peruviani corticis eunt. Vt primum enim in Europam delatus, Romæ innotuit & a Patribus societatis JEsu, ut præsentissimum febrifugum, caro admodum pretio divenditus fuit, in schedula, modum usurpandi habente, de eodem iactarunt: quod omnes fere intermittentibus, etiam quartana, laborantes, purgato prius, si opus fuerit, corpore, sine ulla alia adhibita medicina, liberaverit. BARTHOLINVS *Cent. V. hist.* 50. Cardinalem de Lugo, plus mille testimonia, hoc cortice anno MDCLIII, quo quartanæ duplices & simplices grassatæ, curatorum habuisse, memorat; de FONSECA vero, celeberrimo sui ævi Medico, ibidem refert, quod exploraverit nostrum corticem eundemque non innoxium tantum, verum etiam saluberrimum deprehenderit. FR. REDI *de experim. nat. a.* 143. miraculosum huius corticis effectum vocat, & TOZZI *comment. in aph. XXV. sect. II.* perhibet: febres quartanas, quas antea Medici longissimas & fere immedicabiles habuerunt, hac nostra ætate, unius corticis Peruviani ope, cito tutoque fugari.

§. VI.

Ex Italia in Galliam pervenit postea huius febrifugi noti-

notitia ibidemque varia pariter sustinuit experimenta, tam felici tamen successu, ut ipsi Regi ac regio Principi, febre laborantibus, non semel, sed aliquoties, insigni cum fructu, potissimum a TAGOVLTIO, sit oblatum. Eodem quoque tempore in Anglia ipsius fama percrebuit, applaudentibus tantum non omnibus. WILLISIVS quippe *de feb. cap. VI.* disertis scribit verbis: ex centum hoc remedio usis, vix unum non convaluisse. Cui accedit illustre illud Angliæ decus ROBERTVS BOYLE, in *tr. de philos. experim.* fidem faciens: se una vel altera dosi corticis febrifugi, ad drachmam unam propinati, sæpius quartanas, quæ per annum durarant, abegisse. Quin DYGBAEVS *tr. de medic. secret.* sancte affirmat: ex triginta quartana detentis, quos hoc remedio liberarit, ne vel duos in eandem relapsos, & addit: culpandum potius esse Medicum, quam nobile medicamentum, si post eius exhibitionem unquam revertatur febris. Ipse felix ille & circumspectus Practicus SYDENHAMVS, in *tr. de febrib.* mirifice, ceu optimum remedium, hunc corticem extollit & methodum eadem recte utendi fuse tradit. Magno etiam adhuc apud Anglos est in pretio, uti patet ex FREINDII, LISTERI, nec non MORTONIS scriptis, qui in *tr. de febribus* ita disserit: *cortex Peruvianus, consensu Medicorum hodie omnium, est catholicum febrifugum, quod omnes febres intermittentes, in quavis anni tempestate, in omni ætate & temperamento, penitus, cito, tuto & feliciter sanat, neque opus est, ut Medici ingenia sua amplius torqueant in febrifugis explorandis.*

§. VII.

Quin in omnibus fere Europæ regionibus corticis hujus virtus ut spectata enituit. Inter Helvetos quidem Medicos multum ipsi detulit MVRALTVS & M. N. C. *Dec. II. An. IIX. obs.* 2. aliquot inseruit historias, quod eodem, tam in senibus, quam in pueris, tertianas & quartanas

tanas curarit, tandemque enarrationi finem his memoratu dignis verbis imposuit: *in immensum volumen excresceret, si, quæ curæ nostra ex hoc pulvere experientia alienaque factæ, describere satageremus.* In Belgio celebres & peritissimi Medici plurimi hoc nostrum antifebrile fecerunt & adhuc faciunt, cujus testes citamus BOERHAAVII & DECKERI scripta. Potissimum in nostra etiam Germania corticis chinæ ad debellandas intermittentes usus, ut laudatissimus, fuit celebratus, ejusdemque efficaciam salutarem tam BOHNIVS in *dissert. de minus suspecta febrium fuga*, quam BERGERVS *diss. de cortice chinæ ab iniquis judiciis vindicato*, pluribus & solidis argumentis asseruerunt. Fuit præterea frequenti in usu WALDSCHMIDIO atque DOLAEO, nec non celebri quondam Ducis Cizensis Archiatro, ZAPFIO, qui electuario antifebrili, cujus basis chinæ cortex, & famam & opes acquisivit, eodemque adhuc ipsius gener, Dn. STREIDEL, clarus atque peritus in arte nostra vir, non minori crebrius utitur successu.

§. IX.

Contra ea, sunt pariter & fuerunt permulti, periti, etiam, docti & clari Medici, qui minus favent huic cortici, illumque infidum, insecurum, quin plane noxium vocare medicamentum, haud erubescunt. Videas complures, qui experientia & observationibus fidem sibi præstruere contendentes, asserunt: usum Peruviani corticis non modo recidivas longe graviores, sed & novos prorsus & insanabiles morbos insequi, cachexiam scilicet, tumores pedum œdematosos, hydropem, pertinacem alvi obstructionem, præcordiorum angustiam, pathemata hypochondriaca & hysterica, febres lentas & hecticas, cum virium prostratione, appetitu dejecto & tabe, in pueris nonnunquam convulsivos & epilepticos motus. Inprimis acriter in febrifugum nostrum invehit BAGLIVVS

opp.

opp. lib. II. perhibens: febrem tertianam nonnisi elapso decimo quarto die, quo quidem sponte finiatur, febrifuga pati, & irrito prorsus conatu ante illud tempus remedia quævis, vel sine fructu, aut certe non sine ingenti damno adhiberi. Medicos intempestive febrifugis febrem veluti in ovo iugulare conari, quum paucis interiectis diebus, vel ipsa redeat velocius, vel eius loco quamplures gravissimi morbi, asthmata, hydropes, febres lentæ, phthises aliaque gravissima mala emergant.

§. IX.

Idem fere ex nostratibus censet ETTMVLLERVS, qui *opp. tomo II. pag.* 277. chinam non solum infidum vocat remedium, sed etiam *pag.* 598. asserit: ordinarie fere alvi præclusionem, tumorem abdominis eiusque duritiem atque dolores tensivos consequi solere, iisdemque vel successive remittentibus, vel per purgantia, aut spiritum salis ammoniaci irritatis, eandem febrem similem, interdum intensiore frigore, recurrere. PAI LILIVS quoque in epistola ad BAGLIVVM scribit: Gallos quidem feliciter china chinæ in febribus uti, sed minime id suadendum in agro Romano, quin ridet huius corticis usum, nisi in fine ad roborandum stomachum adhibeatur. Plura præterea de noxa huius antifebrilis remedii memoriæ consignata exempla evolvi possunt in BLEGNY *Zodiac. Gall. med. phys. An. IV. mens. August. Anno. V. mens. Januar.* nec non in M. N. C. *Dec. III. Ann. IX obs.* 109. item *Cent. III. p.* 52. Et nostro demum hoc ævo, *cl.* STAHLIVS tam in *theoria med.* quam *opusc. physico-med. p.* 432. neque minus ex STAHLIO], IVNCKERVS in *consp. medic. theoret. pract. pag.* 261. *sqq.* & passim chinæ in febribus usum & impugnarunt & reiecerunt. Quin nosmetipsi testamur, corticem hunc, promiscue atque empirice usurpatum, multum detrimenti intulisse, & vel recidivas ægre expugnabiles, vel alios sæviores morbos, potissimum post quartanam hy-

dropem, post tertianam pathemata hypochondriaca, accessisse.

§. X.

Interim tamen neutiquam cum iis facere possumus, qui hunc corticem absolute & fere semper noxium in febribus esse censent eiusque usum rationibus quibusdam infestum plane reddere conantur, quasi febrium indoli, salutari successui ipsiusque naturæ intentioni contrarius esset atque inimicus. Putant scilicet, febrem nihil aliud esse, quam exacte methodicam naturæ medicationem, qua auctiori solidorum & fluidorum motu, causas, quæ febrem movent, per congrua secretoria & excretoria e corpore proscribere nititur. Ad hoc ex voto perficiendum opus esse humoribus fluxilibus viisque apertis; adstringentia autem, quibus cortex Peruvianus accensendus sit, succos fluidos incrassare, excretoriorumque tenues canaliculos angustare, quin occludere, ideoque retineri, iis usurpatis, morbificam in corpore materiam, ac recidivas, vel graviores alios morbos, ciere.

§. XI.

Autumant porro, præcipuam providæ naturæ in intermittentibus esse intentionem, ut redundantem sanguinis vitali conservationi semper infestam copiam, auctiori intestino calido, ex progressivi acceleratione resultante motu, dissolutoria quadam in serum excrementitium resolutione, imminuat simulque fortiori appulsu, viscera ab inhærentibus vitiis atque obstructionibus liberet. Atque adeo motus hosce febriles esse præsidio ac medium, quo morbi curantur, graves arcentur & ea quæ vitæ insidias struunt eliminantur, nec ea propter, nisi cum ingenti damno, sisti ac cohiberi. Adhæc anceps admodum esse molimen, susceptum sapienter naturæ, in expellendis per secretoria & excretoria, noxiis, opus, turbare, impedire planeque contrarium adstringentibus inducere

ducere

ducere effectum, quem non possint non, præter pessimas recidivas, acerbiora longe pathemata, hypochondriaca scilicet, hysterica, lentæ febres, obstructiones viscerum, icterus, cachexia, hydrops, melancholiæ quoque & pertinaces alvi obstipationes, presso pede insequi.

§. XII.

Et quod maximum esse volunt, tertianæ mineram prima in regione, seu ventriculo, tenuibus, præsertim primis, intestinis, nec non adjacentibus organis, mesaraicis nempe vasis & glandulis, consistere perhibent. Hæc autem quum utplurimum viscidus & tenax humor sit, provido certe consilio stringi in principio porosas & externas partes, sanguinem ad interiora agi ibidemque aliquamdiu detineri, quo sufficiens humoris seroso-lymphatici quantitas per tunicas & glandulas viscerum in ipsorum cavitates transudet ac postea partim liquandæ & emolliendæ febrili materiæ, partim ipsi eo commodius egerendæ serviat. Hinc colligunt, perniciosa esse omnia ea, quæ motus hos tam apprime morbi causæ oppositas sistunt, febrilem illum lentum primis in viis humorem spissiorem reddunt & excretoria constringendo utilissimas secretiones atque excretiones tam per alvum, quam urinam & cutis spiracula, sufflaminant & cohibent. Id vero præstare chinæ manifesto constringentis naturæ corticem, hinc rejiciendum & usurpanda potius ea, quæ naturæ opus juvent, febrilem materiam solvant, & redundantem sanguinem dissolvendo omnisque generis excretiones promovendo, a materia quæ in vitio est corpus liberent, non vero eandem, febrilibus tantum motibus suppressis, cum periculo reprimant.

§. XIII.

Sic quidem ratiocinantur corticis nostri adversarii, & fatemur sane, primo intuitu, hæc nonnullius videri momenti; an vero sint tanti, ut medentes penitus ab e-

iusdem usu deterrere possint, paullisper jam perquirere juvabit. Nititur autem omnis propemodum argumentatio supposito principio, quasi corpori inesset agens quoddam, quod prævia intima cognitione, rationali postea intentione, ad certum finem, motus vitales, e quorum familia etiam febriles, nec non remediorum effectus, efficiat ac dirigat. Sed tantum certe abest, ut eiusmodi principium in rationali medica theoria æque ac praxi ullo modo locum habere, aut quicquam utilitatis præstare possit, ut potius in explicandis intelligenter & demonstrandis medicis rebus, nec non inveniendis & applicandis remediis, confusiones & errores inducat. Hinc merito in genere omnes ejusmodi loquendi formulæ, quod salutaris naturæ intentio motuumque ad certum finem directio medicamentis turbetur, quando quidem rationes, non verba danda, in disquisitione morborum medica prorsus rejiciendæ, nisi forsan improprie & metaphorice ita loqui allubescat.

§. XIV.

Hoc qui tenet, facile conjicere poterit, quid de concitatis ab hoc principio febrilibus motibus sit sentiendum. Dicunt quidem, hos in se & sua natura esse salutares; sed ita potius sunt comparati, ut perniciem intentent & sapientem naturam imprudentiæ, quin plane dementiæ, aperte arguant. Ecquis enim in arte exercitatus est, qui ignoret, illum in febribus omnibus obvium a circumferentia ad centrum motum, cum vehementi partium externarum ac nervosarum spasmo & convulsiva quadam agitatione, pertracto simul in consensum universo nervorum systemate, fieri, & cum tam gravi omnium functionum læsione, quin ipsius mortis periculo, accidere, ut qui intermittentibus decedunt, sub hoc ipso pereant. Sane, si pro arbitrio motus vitales dirigere posset agens hoc, tutius longe & facilius foret, sine tam perni-

perniciali spasmo universali habitusque corporis constrictione, copiosorem sanguinis & humorum motum ad morbi sedem sensim, amica magis ratione, amandare atque dirigere. Et quamvis tantisper largiamur, febres, præsertim quæ intermissionem habent, corporibus crassis, copiosis & impuris succis farctis, quandoque præstare medicinam & imminentes ex viscerum oppletione longas & graves affectiones, motu humorum progressivo extraordinarie cum intensiori calore aucto, arcere: neutiquam tamen omnes intermittentes sanguinis & succorum abundantiam, impuritatem, nimiam spissitudinem, aut viscerum infarctum juncta habent, multo minus hæc veram & adæquatam febrium causam & materialem fomitem constituunt, ut nec ea propter opus sit, tam impetuoso solidorum & fluidorum motu, atque humorum vitalium dissolutione.

§. XV.

Quod porro ad illud assertum attinet: naturam maxime in febribus occupatam esse, quo sanguinem redundantem, dissolutoria quadam per motum intestinum resolutione, in corporis salutem imminuat; prorsus & quidem recte negamus, sanguinis & humorum abundantiam febris causam esse. Hoc enim si esset, plethorici frequentius sane febricitarent, & omnis generis febres tempestiva venæsectione certo ac cito arceri possent atque præscindi. Eveniens autem sub febre sanguinis consumtio & in partes excrementitias dissolutio, est potius effectus & necessarium consequens febrilis caloris, naturæ plus inimica, quam amica, quia simul vires, a quibus motuum vitalium vigor pendet, dissipat ac destruit.

§ XVI.

Ejusdem commatis est illud, quod humores crudi, viscidi, tenaces ex depravata maxime digestione oriundi & in primis viis hisque conterminis organis hærentes, fomitem

Causa formalis febris quam optime ad motus nervosarum partium universi fere corporis spasmodico-convulsivos referri meretur. Quo etiam fit ut omnia ea, quae nervosas partes ad motus anomalos irritant, uti quidem fuerunt animi pathemata, fortiora cathartica, nec non cum cibis vel aere surrepta materia acres caustica et venenata, item omnia adstringentia frigida et quae nervis inimica sunt, qua clysteres acres, quos purgantia validiora ingrediuntur, tum ad generationem, tum recidivam, vel nimiam exacerbationem febris plurimum omnino conferant

mitem præbeant intermittentium. Rariſſime enim evenit, ut ob vitium in diæta commiſſum, vel pravam digeſtionem, intermittentes gignantur. Longe magis vero copioſi acres, bilioſi prima in regione ſucci, tertiana laborantibus moleſtias creant, inprimis quum obſervemus, & juvenes, & cholericæ conſtitutionis homines, nec non iracundos, ſub æſtate ferventiſſima tertianis corripi, & his vomitus bilioſos, dejectiones bilioſas, ſolennes admodum eſſe urinaſque flammei coloris, ob admixtas copioſas ſulphureas & bilioſas particulas, ſecedere. Ac licet demum noſmet ipſi vehementer improbemus adſtringentium in cuiuscunque etiam generis febribus uſum, minime tamen concedimus, chinæ corticem, cum judicio, habita naturarum & circumſtantiarum ratione, debito ordine ac tempore oblatum, talem præſtare effectum, ut potius, uti fuſius infra docebimus, ad promovendas excretiones ipſamque perſpirationem liberiorem reddendam, eundem aptisſimum eſſe remedium, aſſerere non dubitemur.

§. XVII.

Iam non incongruum, aut infructuoſum erit, ut noſtram de intermittentibus earumque generatione promamus theoriam, quo poſtea eo melius de methodo iis medendi accommoda & de remediis adverſus ipſas idoneis judicare queamus. Id vero primo omnium tenendum, quod experientia conſtat, rariſſime ſcilicet intermittentes unum vel alterum iudividuum ex vitio diætæ, vel digeſtionis invadere, ſed plerumque graſſari epidemice & ex præcedente inſolita diuturna calida & ſicca aëris intemperie oriri, tum quidem, quando corpus incautius vel borealibus ventis, vel auræ frigidiori & humidiori, ſole maxime occiduo, exponitur, ut inde frigus notabilemque perſentiat horrorem. Pari ratione plura novimus loca, humiliora nempe, paludoſa, compluviis, ſtagnis atque

que piſcinis cincta, crebro febrium proventu adeo infeſta, ut indigenæ & advenæ perpetuo fere omnique anni tempore iisdem exerceantur & tardius ac difficulter ſaneſcant, nullam certe aliam ob cauſam, quam quod ob aërem eiusmodi in locis denſum, frigidum ac humidum inſectorumque copia refertum, perſpiratio langueſcat & ſufflaminetur. Nulla enim unquam febris, præſertim intermittens, vel etiam catarrhalis, arthritica, rhevmatica, niſi poſt imminutam & cohibitam excretionem cuticularem, accedit, nulla facile recidiva, quam hoc facto, repetit, neque minus etiam febrilis morbus eo gravior & diuturnior eſſe ſolet, quo magis hic ſaluberrimæ evacuationis ſucceſſus interceptus atque cohibitus.

§. XIIX.

Igitur, quando ingens recrementorum per poros cutis eliminandorum copia, ſive ex aëris intemperie & præternaturali conſtitutione, ſive ex malo in animi affectibus & victus ratione regimine fuerit contracta, perſpiratio autem, quæ pro tanta ſordium activæ, halituoſæ & ſalino-ſulphureæ indolis, multitudine neceſſario ſufficiens, quin auctior eſſe debuerat, conſtrictis nervoſis & excretoriis cutis tubulis, valide potius impeditur, fit utique, ut motus ſeri excrementitii aliorſum & ad interiora vertatur. Quod quidem, ſicuti in febribus catarrhalibus, ad glanduloſa narium, faucium & bronchiorum loca, in rhevmaticis & arthriticis ad membranas muſculorum & nervoſo-glanduloſa artuum ligamenta, in diarrhoeis ad inteſtinorum tunicas evenit: ita intermittentibus in febribus idem ad abdominis ſecretoria & depuratoria viſcera, hepar nempe, pancreas, ventriculi & inteſtinorum glandulas & glanduloſas tunicas contigit. Heic vero confluens malignus humor, fermentales, lymphaticos, ſalivales & bilioſos, digeſtioni & chyli elaborationi ſervientes ſuccos, inquinat, corrumpit ac intemperatos reddit, qui

congesti, in duodeni maxime cavo, mutuo confermentantes & cum cruditatibus vitiosæ digestionis permixti, mora peiorem nervosisque partibus valde inimicam indolem contrahunt. Sic depravati & tam per poros, quam tubulos, succesiive ad sanguinem delati succi, quando ad nervosas, quæ cerebrum & spinalem medullam cingunt membranas pertingunt, infesta sua indole, universalem demum in vasorum & nervosarum partium systemate spasmum concitant, qui febris essentiam constituit.

§. XIX.

Febris quippe nihil aliud est, quam affectus & effectus systematis nervosi præter naturam affecti. Etenim omnia illa, quæ sub accessione febris affligunt symptomata, dolor scilicet capitis dorsi, maxime circa primam lumborum vertebram, dolor contusivus omnium artuum, ingens lassitudo & languor, frigus, rigor, horror, totum quandoque corpus concutiens, summa præcordiorum anxietas, spirandi angustia, cum inquietudine, pulsus arteriarum contractus, celer, parvus, inæqualis, vomitus, vel conatus ad vomendum, sitis sæpe sub ipso frigore, alvi fortior strictura, vel etiam fluxus, in nonnullis stimulus ad mingendum, mentis quoque ac sensuum, quam Dn. PRÆSES sæpe observavit in senibus, præsertim quartana laborantibus, obnubilatio, satis superque testatum faciunt, graviter læsum & affectum esse nervorum systema. Dum autem sub hisce symptomatibus ab exteriorum strictura, sanguis ad interiora & vasa maiora, pulmones, caput & cor urgetur, ipsa sua copia cordis musculum ad vehementiorem pulsum celerioremque systolen exstimulat, quo fit, ut sanguis celerius & valide per vasa traiiciatur, arteriarum motus vehementior & citatior micet, æstuque sic maiori facto, spasmi nervosarum partium iterum laxentur, materia quæ hos excitarat excutiatur, sanguis ad

ambitum corporis appellatur, & adapertis, remittente stri-
ctura, cutis spiraculis, sudor erumpat.

§. XX.

Hac ratione febris primum generatur atque succedit, quod vero interposito aliquo tempore novus impetat paroxysmus, ita concipiendum esse arbitramur. Conflata illa, ex corruptis biliosis & lymphaticis salivalibus, cum indigesta alimentorum massa, succis, febrilis in duodeno potissimum hærens materia, non omnis simul & semel, sed successive, ad sanguinem & nervorum systema transit. Deinde id quod ab hoc, ut ita loqui liceat, fermento, restitat, ab affluentibus ex hepate, pancreate & glandulis duodeni impuris succis, novum subinde accipit pabulum ac nutrimentum. Tum intestino illo mirum adaucto in paroxysmo motu, ipse sanguis & serum in mucidas salso-sulphureas sordes fatiscit, quæ quum non omnes die vacuo difflentur, intus manent & succos lymphaticos salivales ipsamque bilem inquinant magis atque corrumpunt. Accedit, licet a nemine, quod scimus, annotatum sit, quod intercalari die pulsus admodum languidus & debilis, partes quoque externæ ipsaque cutis magis frigidæ, quam calidæ sint, & perspirationem remissam minusque sufficientem, intuitu sordium excernendarum, esse, luculenter arguant. Demum etiam verisimillimum est, universale illud nerveo-fibrosum & tubulosum corporis emunctorium, cutem, tot impetuosis & plane contrariis spasticis, constrictoriis, subsequente nimia remissione, motibus, nec non vehementi æstu, quoad tonum, robur & functionem suam admodum labefactari & vitiari, ut saluberrimum illud excretionis periphericæ negotium, sub toto febris decursu minus recte succedat ipsaque adeo sanguinis & humorum depuratio multum elanguescat. Quibus omnibus junctim expensis, in promtu est judicare, novum sic succrescentem sensim fo-

mitem, & certo interpoſito temporis ſpatio ſufficienti quantitate collectum, novum iterum proritare febrilis paroxyſmi inſultum.

§. XXI.

Quod autem rediens eiusmodi paroxyſmus, non in omnibus intermittentibus idem recurſus tempus ſervet; ſed vel ſingulis, vel ternis, vel quaternis diebus repetat, quandoque typum ſuum & acceſſionis periodum mutet, interdum etiam duplicet; id omnino ob impuritatum, ratione copiæ & indolis plus minus activæ & mobilis differentiam, largioremque vel parciorem earundem ad primas vias affluxum, necnon ob diverſam viſcerum, præſertim hepatis, lienis & pancreatis, conditionem & ſtatum, fieri, cenſendum eſt. Luculenter certe id conſtitit elapſo anno, quo, propter inſolitam diuturnam calidam & ſiccam æſtatis & autumni conſtitutionem, per univerſam fere Germaniam febres graſſatæ, quotidianæ, tertianæ & quartanæ, ſimplices & duplices, mirum anomalæ, nullam omnino aliam ob cauſſam, quam diverſam humorum indolem viſcerumque conſtitutionem, pro varia temperamenti victusque eorum, quos invaſerunt, ratione.

§. XXII.

Poſt intermittentium geneſin & naturam, ſpectanda nunc adverſus eas præſidia, quæ inter principem merito locum obtinet chinæ cortex, cuius ideo principia & quos in corpore vel cum emolumento, vel damno, præſtat effectus, penitius paullo examini ſubjiciemus. Eſt vero inter huius corticis elementa primo loco connumerandum, adſtrictivum. Pateſcit hoc ex ſapore linguam conſtringente, quem tam pulvis ipſius, quam infuſum cum aqua fervente factum, necnon liquor, affuſo ipſi ſpiritu vini puriſſimo, confectus, exhibet. Idem quoque confirmatur chymico experimento, dum ſolutio huius corticis,

adjecto vitriolo, more omnium adstringentium, nigrescit & atramenti colorem induit. Alterum, quod in complexu fovet elementum, est amarum, naturæ plane aperientis, quod unanimi Medicorum consensu, febribus perdomandis aptissimum, quandoquidem omnia fere amara, uti herba absynthii, cardui benedicti, fumariæ, centaurii minoris, radix gentianæ rubræ, lignum colubrinum, antifebrilia suppeditant præsentissima.

§. XXIII.

Accedit tertium chinchinæ ingrediens, naturæ admodum gratum, balsamicum scilicet, quod sapore & odore, non tam pulveris, quam potius ex prolecta destillationis ope aqua, nec non vini spiritu, manifestatur. Quartum demum elementum est terrestre fixum, peracta solutione & extractione conspicuum, quod quidem hucusque penitus ferme neglectum fuit, egregiæ tamen virtutis, ad corrigendam, obtundendam & involvendam materiæ febrilis, præsertim biliosæ, acrimoniam, eodem modo ac notum est, sola terrea, ut conchas, matrem perlarum, terram sigillatam & corallia, in sistendis febribus efficacia pollere haud spernenda. Agit igitur hoc simplex tota, ut GALENI loquendi formula est, substantia, & plura continet principia ad febres sanandas proficua, quæ rarius, vel plane nunquam, in ullo alio medicamento reperiuntur, eaque propter vehementer errant & falluntur ii, qui a sola facultate adstringente, febrifugum corticis Peruviani effectum derivare satagunt.

§. XXIV.

Hæc autem hactenus allata tam febrium theoria & pathologia, quam vera febrifugi nostri principia, expeditam monstrant viam, ad rectam intermittentibus medendi methodum, & quo pacto chinæ cortex cum bonis ægrorum rebus propinandus. Diximus scilicet superius, mineram, sive caussam intermittentium materialem,

ex affluxu copiosioris corruptæ bilis & salivalis laticis maleque digestis alimentis conflatam primis viis, & quam maxime flexuoso intestino duodeno, firmiter impactam hærere, ac inde successive certa quantitate ad interiora & nervosarum partium systema translatam, motus istos spasticos febriles concitare. Hinc utique in persanatione rationalis Medici intentio eo dirigenda, ut peccans hæc materia attemperetur, obtundatur, eliminetur ipsiusque ulterior & largior affluxus ex glandulis ductibusque biliariis cohibeatur. Et his certe indicationibus peritum corticis Peruviani usum, si non ex toto, tamen maxima ex parte, satisfacere posse, existimamus.

§. XXV.

Largimur quidem, minus proficuum esse hoc antifebrile, quando prima corporis regio, redundante vitiosorum, præsertim viscidorum, acidorum & tenacium, succorum saburra obsessa, ut hos potius inviscando magisque immobiles reddendo, simulque adstrictiva sua vi alvinam evacuationem supprimendo, multum noceat, ut tum quidem non modo materia febrilis retineatur, sed & dolores tensivi & anxietates circa præcordia augeantur, quemadmodum in his, qui diuturna laborarunt quartana, senibus inprimis & pueris, nec non oggesto crebrius & liberalius cortice, multoties vidimus. Quare tutius tum omnino & consultius est, hoc medicamentum vel plane omittere, vel non prius admittere, quam præmissis, quæ crassos, viscidos & tenaces humores attenuandi, incidendi & per alvi secessum evacuandi facultate pollent. Merentur hoc nomine laudem ex salium familia depromta, sal scilicet ammoniacum depuratum, sal digestivum Sylvii, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, sal Glauberianum, Ebshamense. Potissimum tamen in vincendis chronicis febribus spectatæ virtutis salia ex aquis medicatis prolecta, ut Sedlicense & Egranum, quippe quæ

paullo

paullo majori dosi, ad unciam scilicet dimidiam, vel unam, in sufficienti quantitate aquæ soluta & aliquoties pro circumstantiarum ratione oblata, a colluvie viscidarum sordium intestinorum canalem egregie expurgant. Magna quoque amarorum ad mucidos, tenaces & acidos succos incidendos, detergendos ac evacuandos facultas, quorum in numero celebria sunt extractum centaurii minoris, gentianæ rubræ, cardui benedicti, absynthium, rhabarbarum, aloës rite prius correcta & cicurata, quæ in lixivioso aqueo menstruo soluta & die vacuo, vel cum vino, vel cum spiritu vini oblata, egregie prosunt. His autem præmissis, tum ad intercipiendum nimium humorum vitiosorum ad primam regionem confluxum, tum ad facilitandum perspirationis successum, cortex noster cum aliis, quæ operationem ipsius secundant, utiliter propinari potest.

§. XXVI.

Pari ratione ubi cruditates ex male digestis & corruptis cibis cum bile succoque salivali vitiatis, fomitem febris subministrant, & ratio dictitat, & experientia confirmat, liberandas, ante specificorum antifebrilium & roborantium usum, esse ab illuvie tam acidorum, quam biliosorum & corruptorum humorum, primas vias. Quod ut obtineatur, convenientissima sunt blanda emetica, vel ἄνω simul & κάτω evacuantia, rejectis omnibus acrioribus drasticis purgantibus & validis emeticis, quippe quæ ventriculo & nervosis partibus admodum infesta, vires dejiciunt, & motus efferos potius intendunt, quam minuunt. Nos, quam hunc in finem commendemus habemus mannam, cuius uncia una, vel duæ, cum uno, vel duobus tartari emetici granis, clementissime, satis efficaciter tamen, sursum ac deorsum evacuant, ac, ut multiplici compertum habemus experientia, egregie intentioni satisfaciunt. Et hoc facto, majori cum fructu & fe-

liciori cum successu, antifebrile nostrum usurpare liceet.

§. XXVII.

Contra ea plurimæ dantur febrium species, ut biliosæ, quartanæ & tertianæ æstivæ, duplices, continuæ, gravibus & acerbis symptomatibus stipatæ, quæ plerumque post diuturnam præcalidam & siccam tempestatis constitutionem, a bile nimis intemperata, acri, calida & volatili incunabula trahunt. Ad hanc earundem materiam figendam, cicurandam, obtundendam ejusque copiosiorem ad intestina affluxum impediendum, cortex chinæ, præsertim in pulvere oblatus absorbentibusque ac nitrosis remixtus, egregie ex usu est, eaque propter paucos post paroxysmos propinandus. Sic multoties, largas biliosas dejectiones, præsertim in corporibus biliosæ naturæ & cholericæ constitutionis, felici admodum successu erupisse novimus, discedente paullo post penitus febre.

§. XXIIX.

Quod quidem, sicuti experientia edocti scribimus; ita non minus eodem fundamento nitentes, de hoc cortice asserimus, quod perspirationem fulciat ac promoveat, in quo, si non præcipuum, certe non minimum, intermittentes curandi repositum est momentum. Hæc enim, ut supra diximus, saluberrima evacuatio, quando supprimitur & sordes per eam evehendæ ad interiora recedunt, primordialem suppeditat intermittentium causam, eo magis, quo major restitantium recrementorum biliosorum in sanguine & humoribus est proventus. Deinceps eædem hæ sordes, ob succedentem parcius & languidius die post paroxysmum vacuo hanc excretionem, copiosius denuo collectæ, palmariam repetentis paroxysmi causam præbent. Ipsæ recidivæ non aliam accedunt ob rationem, quam quod materia febrem movens exitu

præ-

præclusa, uti potissimum fit, quando superata vix febre corpus paullo liberius frigido & humido aëri, circa stagna aquarum, in humilioribus locis, & templorum concamerationibus, vel etiam borealibus ventis exponitur. Liberiori quoque æstatis tempore cuticularis excretionis successui tribuendum, quod æstivæ tertianæ & quartanæ facilioris sint sanationis, quam autumnales, quin, diuturnæ & contumacissimæ, etiam quartanæ, per autumnum, hiemem & ver affligentes, accedente solstitio æstivo, sponte, sine medicina, conquiescant. Hinc demum petenda ratio, quare, ut observationes fide dignorum auctorum confirmant, sæpe sola fortiori corporis, cursu, saltu, equitatione, ad sudorem usque exercitatione, nec non prolecto in balneo sudore, aut largiori vini potu, intermittentes admodum rebelles expugnentur & abigantur.

§. XXIX.

Tanta utilitas tantaque necessitas huius evacuationis in febrium est curatione, eaque propter, quod etiam hoc nomine cortex noster laudem mereatur, penitius paullo evolvendum. Videtur quidem huic facultati obstare virtus ipsius adstrictiva, qua cutis poros stringi potius & perspirationem sufflaminari vulgo creditur. At vero non pure & positive adstrictivam, sed potius, ob admixtum amaricans & balsamicum ingrediens, roborantem virtutem nostro cortici adscribimus. Nam utut eminenti facultate adstringente dotata, cuius generis sunt aluminosa, vitriolica, & ex vegetabilibus radix tormentillæ, bistortæ, si convenienti tempore & regimine in intermittentibus usurpantur, non penitus spernendam habeant efficaciam, præsertim quando post eorum usum decoctum vel infusum calidum superbibatur & fortiter corpus motu exerceatur; sed tamen longe alia est ratio, natura & virtus roborantium, quæ non tam terrea, constringente,
quam

quam potius simul balsamico, amaro elemento, in solidas corporis nostri, a tono deiectas partes agunt, iis robur, tonum atque vigorem & potentiam motricem conciliando, ut motus fluidorum catholicorum vitalium, qui potissimum a solidorum motu pendet, per compagem corporis mere vasculosam, promtior, citatior & expeditior fiat; quem nunquam non major & auctior per insensilem transpirationem, impuritatum excretio, summo cum fructu sequitur, ut longe tutiora sint puris adstringentibus. Et profecto, quæ ex remediorum genere roborante & subadstringente paulisper balsamica virtute splendent simplicia, in morbis longis & difficilibus persanandis, magna præstare solent, & aliis longe superiora sunt. Hinc enim est, quod decocta herbarum quæ vulnerariæ dicuntur, ut sunt nominatim fragaria, sanicula, melissa, agrimonia, veronica, scabiosa, marrubium, pulmonaria, hepatica, scolopendrium, nummularia, plantago, millefolium, consolida Saracenica, flores bellidis, hyperici, muscus pulmonarius, polychrestam & mirabilem certe, non tantum in vulneribus consolidandis, verum etiam longis insanabilibus fere morbis, cachexia, phthisi, scor buto, ictero, hæmoptysi, atque identidem febre quartana, sanguinem depurando, viscera obstructa reserando, nec non excretiones languidas promovendo, exserunt effectum, quæ tamen non proxime in fluidas partes, earum vitia corrigendo, sed potius in solidas, tonum & robur restituendo agunt, atque sic operationem suam exserunt. Neque nostro tempore, singularis corticis chaccarillæ virtus, qui paullo calidioris & plus, nostro cortice, balsamicæ naturæ est, in sistendis nimiis alvi fluxionibus, etiam dysentericis, ignota est, qui cortex etiam decenter usurpatus in febribus intermittentibus, item lentis, quæ ex stomachi & digestionis vitio proveniunt, curandis, non spernendam opem confert.

§. XXX.

§. XXX.

Eſt itaque tam ſalubris & ſpectata corticis chinæ virtus, ut roborando ſolidorum tonum, circulum ſanguinis, excretiones, maximeque inſenſilem per cutis ſpiracula, egregie promoveat, eaque propter per ipſam experientiam confirmatum habemus, ab eius uſu, mox virium accedere augmentum, vigorem corporis & animi reſtitui, appetitum antea emortuum reſuſcitari, cum omnimoda paroxyſmorum febrilium ceſſatione. Obſervarunt etiam hos inſignes & eximios effectus alii præclari Medici, cuius rei teſtes citamus LISTERVM, BOHNIVM, SYDENHAMVM, DECKERVM, BERGERVM, IONES, MORTONEM, D' AQVIN, qui unanimi ſuffragio teſtantur, quod cortex egregie ventriculum roboret, appetentiam acuat ac deficientem corporis calorem excitet, vires reficiat, nec ſolum perſpirationem promoveat, ſed etiam urinam, ſubindeque alvum, præſertim ſi recens ſit, moveat. Et perite demum adjiciunt: omnes, qui cortice infebribus hoc effectu uſi, a febre liberos manſiſſe, nec ullo inde oriente ſymptomate atque incommodo fuiſſe afflictos. Monendum tamen, has tam egregias operationes, non a ſola excretione cuticulari auctа derivandas eſſe. Nam non modo pluries a nobis obſervatum eſt, ſub largo etiam & continuo diebus vacuis ſudore, paroxyſmos nihiloſecius repetiiſſe, nec vires, nec appetitum, inde accepiſſe incrementum, ſed & ipſa experientia compertum eſt, ea, quæ ſudorem movent efficaciter, ad ſiſtendos febriles paroxyſmos, non adeo eſſe apta atque conducibilia. Ingens quippe eſt differentia, inter ſudorem, qui ſæpius a virium proſtratione & deiecto cutis tono provenit, & inter perſpirationem auctiorem, quæ ex vegetiori ac celeriori ſanguinis per univerſum corpus circuitu, ex pulſuum vigore & æqualitate dignoſcendo, reſultat. Et hæc non tam poſitive ſudori-

feris, motum intestinum calidum in sanguine cientibus, procuratur, quam potius iis, quæ tonum solidorum, cordis vasorumque deiectum fulciunt & adducunt, quorum in numerum noster quam maxime referendus est cortex.

§. XXXI.

Neque etiam nostra fert sententia, semper & omni tempore unicum hoc nostrum præsidium, roborando, & circulum sanguinis, & perspirationem augere, in iis, qui febre laborant, sed utique opus est, ut corpus sit dispositum, viæ & excretoriorum tubuli patuli, nec spasmo constricti, humores tenues & fluxiles, non crassi, viscidi & immobiles, ipsius quoque remedii virtus integra, nec a vitiosis primarum viarum succis obtusa aut enervata. Eadem enim corticis nostri est ratio, ac martialium bene præparatorum, quæ itidem adducendo solidorum tonum, sicque universum sanguinis & humorum progressum promovendo, egregios quidem in longis ac rebellibus morbis expugnandis præstant effectus, non tamen semper & absolute tales, sed tunc demum, quando & solidorum, & fluidorum, apta & conveniens est ad aperiendum & excretionum successum dispositio. Atque adeo quum roborando perspirationem moveant ex marte confecta, in proclivi est ratio, quare flores salis ammoniaci martiales, nec non cum hæmatite parati, in pulvere, vel cum spiritu vini in essentiam redacti, crocus martis tenuissimus, limatura martis in rubiginem versa & in subtilissimum pollen comminuta, ad compescendos, immo tollendos febriles motus, cum prudentia usurpata, idem fere ac chinæ cortex, præstare soleant, contra vero quando empirice, nulla corporum, naturarum, circumstantiarum & temporis ratione habita, ingeruntur, noxam inferant non levem.

§. XXXII.

§. XXXII.

Quæ quum ita ſint, ſpecioſum omnino videtur dubium, vel monitum: tutius forſan eſſe famæque & conſcientiæ Medici magis conducibile, tam in quorumvis morborum, quam ſpeciatim intermittentium medicatione, penitus ab eiusmodi remediis, quæ tam exactam in applicatione, ne noxam inferant, exigunt circumſpectionem, abſtinere, & potius præcipuum ſanationis negotium naturæ committere, adhibitis duntaxat iis, quæ humorum intemperiem corrigunt eosdemque mobiles ac fluxiles reddunt. Sed tenendum utique, non ſemper tuto & cum bonis ægrorum rebus hoc fieri poſſe. Docet enim experientia, adeo rebelles & infenſas nonnunquam eſſe intermittentes, ut obſervato quantumvis exquiſito regimine, adhibitis quoque tutis & ſelectis remediis temperantibus, diluentibus, blande evacuantibus & diaphoreſin finito paroxyſmo elicientibus, nihilo tamen ſecius per complures menſes, quandoque integrum annum & longius perdurent, corpus emacient viresque penitus deiiciant. Quin, licet his febris vehementia tantisper fracta fuerit, ob magnam tamen diuturnitate inductam imbecillitatem, quæ CELSI effato omnibus morbis patet, accedente levi in vitæ victusque ratione errore, ex facili vel febriles motus, leviores quidem, recrudeſcunt, vel alii morbi, præſertim ſi copioſior cibus ingeſtus, cachexia febrisque lenta pullulant, ut etiam, qui minus favent huic noſtro febrifugo, ipſeque BAGLIVVS *l. c.* fateri cogantur, in fine, quando febris vires per longum tempus contriverit, ad ventriculum totumque corpus roborandum, noſtrum uſurpari poſſe corticem. Ne dicam divites, Magnates & delicatæ impatientis naturæ ægros, promtam expoſcere opem & diuturnitate temporis obtinendam ſpontaneam ſanationem penitus reſpuere. Et certe multi & magni morbi, præſertim qui ex abundan-

tia & impuritate succorum succrescunt, sine medicina, sola abstinentia & inedia, feliciter arceri possent atque sanari, sed quia plures has molestias subire recusant, venæsectio in auxilium vocanda, abstinentia longe intutior. Providendum igitur, ut modo sine noxa fiant omnia.

§. XXXIII.

Aliud, quo multi, etiam periti Medici, corticem nostrum suspectum reddere nituntur, argumentum est, quod eiusmodi constringentia & roborantia motus & paroxysmos febriles suspendant quidem, caussam vero & materiam febris non tollant, quæ postea vel recidivas, vel novos peiores morbos inducat. Verum superius iam evicimus, ita comparatum esse chinæ corticem, ut, si recte, debito ordine aliisque accommodis remediis nuptus, usurpetur, febris etiam caussam tollat, promovendo nempe perspirationem destructumque tonum restituendo. Ad hæc incidunt sæpe casus, ubi motus morbosos, etiam febriles, relicta tantisper caussa, compescere & ad tempus tollere expedit. Tam atrociter enim quandoque sæviunt paroxysmi in tertiana, v. c. continua & duplici, ut consumtis ob vigiliam & iugem æstum nimium viribus, corpus morbo diutius sustinendo vix amplius par sit. Heic omnino utile, immo necessarium est, infestos hos motus ad tempus suspendere, quo maiori cum fructu ad tollendam febris caussam applicari possint remedia, tam corrigentia, quam evacuantia, quæ sub tanta insultus febrilis vehementia, & turbata plane tamdiu motuum & functionum naturalium œconomia, vel nihil proficiunt, vel contrarium prorsus interdum exserunt effectum.

§. XXXIV.

Maioris momenti, ad evertendum chinæ usum, videtur quorundam assertum: testari quotidianam fere experientiam, multos inde in graves, immo funestos & immedicabiles morbos, fuisse præcipitatos, hecticas scilicet

&

& lentas febres, cachexiam, hydropem, pathemata spasmodica, hypochondriaca, hysterica, quin, pueros praesertim, convulsivos plane & epilepticos motus. Iam neutiquam quidem negamus, infelices admodum passim in febrium curatione observari effectus, si febrifugum nostrum minus perite usurpetur. Sed quis est, qui nesciat, summae efficaciae praesidia, venaesectionem, emetica, purgantia, opiata, mercurialia & martialia, item ex auro & antimonio parata, nec non salia volatilia animalium, balnea Laconica & medicamenta spirituosa, si empirice & non cum iudicio atque discrimine in usum trahuntur, perniciem noxasque inferre posse lethales plane. Nemo tamen facile hanc inde formabit conclusionem: ergo haec omnia medico usu carent & prorsus sunt reiicienda; ita potius argumentandum: quia tam promta ad iuvandum, quam nocendum haec generosa sunt remedia, ergo recte iisdem utendum. Longe maiori vero iure eadem argumentatio valet in usu nostri corticis, qui ne quidem his magnae activitatis remediis accensendus. Illa quippe in complexu suo quippiam fovent, quod exili mole subito ingentes in corpore suscitat mutationes, hic autem non, sed si effectum exserere debet, maiorem molem, ad uncias aliquot, successive sumendam, exigit. Neque etiam adversum naturae humanae remedium esse corticem chinae, ex eo recte colligitur, quod in morbis, ubi vires imbecilles nervorumque systema affectum, eximio cum fructu exhibeatur, ac ob id non modo in febribus, sed &, experientia teste, in alvi fluxu, vomitu, dysenteria, malo hypochondriaco, hysterico & podagricis doloribus, ad firmandum ventriculi, intestinorum & nervosarum partium tonum, apprime ex usu sit.

§. XXXV.

Demum id quidem omnes fere concedunt, superata propemodum naturae auxilio febre, ad compescendos,

qui in habitum & consuetudinem abierunt febriles motus, febrifugum nostrum nonnullius esse usus; quod vero statim in principio, post unum vel alterum paroxysmum tuto in usum vocari possit, pernegant maxime isti, qui naturam febre tanquam remedio sapienti consilio uti censent, ad amoliendas causas quæ vitæ periculum struunt, persuasi, optimam & salutarem naturæ intentionem hac ratione turbari. Sed supervacaneum plane esse hunc metum, experientia, optima medicarum etiam veritatum magistra omnibusque ratiociniis superior, luculenter admodum docet. Nobis certe innumera fere nota sunt exempla eorum, qui tertiana epidemica gravibusque symptomatibus invadente correpti, hac methodo tam feliciter sanati, ut expurgata, post tertium vel quartum paroxysmum, per superiora & inferiora, efficaci medicina, corporis regione, altero post die antifebrile ex cortice chinæ electuarium, congrua dosi, ordine ac tempore, sumserint, & hoc facto, post quartam vel quintam statim accessionem, nullam amplius experti sint, sed perfecte cum sanitate in gratiam redierint, præsertim, quando post huius medicaminis usum, corporis exercitatione perspirationem auctiorem proritarunt & medicamenta roborantia stomachica simul usurparunt. Atque etiam id ingenue affirmare possumus, nos frequentiori observatione didicisse, & longe difficiliori negotio, & longe maiori cautione, corticem nostrum febri opponi, ubi hæc aliquandiu per aliquot hebdomades, vel menses, corpori inhæsit, quam ubi haud ita pridem illud invasit; eo quod, quo diuturnior febris est, eo maior recrementorum ex dissolutione sanguinis, per motum calidum intestinum, nascitur copia, quæ postea ægrius & corrigitur, & educitur.

§. XXXVI.

Idem nobiscum censent præstantissimi in arte viri, inter

inter quos nominasse sufficiet BOHNIVM, qui peculiari *dissertatione de fuga febrium minus suspecta*, id pluribus adstruxit, nec non BERGERVM qui in citata superius docta *dissertatione, de chinchina ab iniquis iudiciis vindicata*, ita apprime ad veritatem §. 9. scribit: *non possum probare vulgari medicorum cantilena seductam SYDENHAMI cautionem, ut ne præmature nimis, antequam febris ipsa suo se marte aliquantisper protriverit, in usum hic cortex ducatur, ne ægrotantis vita periclitetur, si sanguini omni fermentationis nisu se despumanti, derepente remoram iniiciamus. Rectius PADVS, DONZELLVS,* LISTERVS, MORTONVS, IONES *& maxime* BOHNIVS, *docent, præmissis quidem, si opus fuerit, evacuantibus, ac præsertim emeticis, mox ineunte morbo & antequam febris radices egerit & succos visceraque ac vires corporis labefactarit, usu corticis vires illius feliciter frangi & atteri. Hic nec recidivarum, nec illorum metus est malorum, quæ BAGLIVVS usui corticis adscribit, quum potius febris perversæ curationi & corporis impuritati debuisset causam dare, quia recto corticis usu egregie adiuvantis, causam illorum malorum una cum febre tolli, & ratio suffragatur, & experientia monstrat, ita, ut laudatus BOHNIVS testetur, innumerabiles fere, quibus, ab initio morbi, corticem præbuerit eoque febrem sanaverit, nihil damni percepisse.*

§. XXXVII.

Ad rectum igitur, securum & efficacem hujus medicamenti in febribus debellandis usum stabiliendum & confirmandum, annectemus ultimo loco salutares quasdam cautiones & præceptiones, quibus rite observatis, non facile quispiam cortice nostro nocebit.

I. Chinæ cortex non est in usum trahendus, nisi evacuatis primis probe, sive per superiora, sive inferiora, sordibus & cruditatibus ex prima corporis regione, nisi

nisi apertis viis, contemperatis prius & mobilioribus factis atque ad exitum præparatis peccantibus in sanguinis & humorum massa succis, iisdemque tam per urinarias vias, quam cutis spiracula expulsis. Hunc in finem conducibilia sunt absorbentia terrea, salia neutra, nitrosa, diluentia, fontium medicatorum potus, leniora evacuantia ex manna, rhabarbaro, cassia, cum, vel sine aliquot tartari emetici granis, pilulæ balsamicæ ad mentem BECCHERI confectæ, diluentia, infusa theiformia. Et horum usui, vel brevius, vel longius, ex consilio Medici insistendum, pro varia humorum, viscerum & corporum laborantium constitutione, prætermittendo tres, quinque septem, ac in repletis & impuris corporibus, plures paroxysmos.

II. Neque etiam facile cortex exhibendus, nisi paroxysmus discedens sudore terminetur & urina intermittente die sedimentum ponat.

III. Quod si incidit, febre iam per aliquot menses ægrum fuisse detentum, ante febrifugi usum, inquirendum in naturam humorum, dispositionem viscerum, excrementorum & excretoriorum statum, nec non quæ medicamenta antea adhibita, ac tum pro circumstantiarum ratione medicationem tam præparatorio, quam curatorio scopo accommodam, instituere expedit.

IV. Maiori cautione opus est, vel corticis usus plane omittendus, si corpora viribus exhausta, animi affectibus obnoxia, senilia & viscera infarcta cachecticum statum produnt, si ægrotantes pathematibus spasmodicis, hypochondriacis, hystericis & criticarum hæmorrhagiarum suppressione laborant, si vacuis etiam diebus spasmi non penitus silent, sed alvus adstricta, præcordia anguntur, sudor nullus, urinæ crudæ & tenues, hypochondria tumida & pedes œdematosi. Hæc enim si præsto sunt, expedit potius febriles motus blande moderari,

derari, donec ipsi, vel loci mutatione, vel aëre accedente sereno calido, conquiescant, vel potis, ex medentis consilio, thermis, aut acidulis, penitus abigantur.

V. Pariter in quartana diuturna, si per semestre spatium afflixit, corpus inde enervatum & frigus cum anxietate magnum urget, tutius abstinere ad tempus a cortice eundemque reservare tempori, curationi accommodo.

VI. Ipse cortex optime redigitur in electuarium, quod efficacius & magis ad palatum, quam pulvis. Huic vero pro natura & differentia ipsius febris, corporis laborantis & humorum peccantium, partim diaphoretica, partim roborantia & resolventia admiscenda. Sic Dn PRÆSES in tertiana valde biliosa electuario hunc in modum confecto uti suevit: recipe rob sambuci unciam unam, corticis chinæ drachmas sex, extracti florum chamomillæ vulgaris, nitri depurati, antimonii diaphoretici, sive cerussæ antimonii, singulorum drachmam, iulepi rosarum, quantum sufficit. M. In febre autumnali & chronica: recipe rob sambuci uncias duas, corticis chinæ unciam, extracti cardui benedicti, salis absynthii, cerussæ antimonii, pulveris cascarillæ ana drachmam unam cum dimidia, sirupi corticum aurantiorum quantum satis est. M. In febre quartana: recipe rob iuniperi, sambuci, pulveris chinchinæ ana unciam unam semis, extracti centaurii minoris, salis ammoniaci, cerussæ antimonii singulorum drachmas duas, balsami vitæ Hoffmanniani guttas XXX. spiritus salis ammoniaci vinosi tantundem. M.

VII. Ita concinnatum electuarium, non paroxysmi, sed vacuo, & in tertiana quoque continua, remissionis tempore, propinandum, ita quidem, ut duabus, vel tribus quibusvis horis, una, aut duæ ipsius drachmæ deglutiantur, bibendo postea, in tertianis biliosis, aquam florum sambuci, in autumnalibus, vinum Rhenanum, in

quartana Hungaricum, & mane, nec non post meridiem, sorbillando infusum theiforme, detinendo simul corpus in temperate calido loco; illud ab omni frigore defendendo & abstinendo a piscibus, carnibus & crassæ materiæ cibis.

VIII. Secundat quoque febrifugi nostri operationem motus & exercitatio corporis, qua saluberrima ad febris curam perspiratio insigniter promovetur.

IX. Insistendum curæ per unam minime hebdomadem, deinde sublato paroxysmo & appetitu redeunte, semel quotidie, ac demum alternis diebus, dosis capienda.

X. Durante usu, quando alvus adstricta, ea primum non nisi clystere emolliente & leniter stimulante officii admonenda, non vero tentanda per purgantia, ne recidivæ accedant, eo quod horum usu perspiratio retrahitur & humorum excrementitiorum affluxus ad intestina revocatur. Postea vero manna cum cremore tartari locum habere potest, nec non pilulæ balsamicæ Becherianæ, Stahlianæ, vel nostræ, cum sale quodam aperitivo, intermedio tempore & sub finem propinatæ, ita tamen, ut post alvi subductionem, semper iterum exhibeatur dosis electuarii.

XI. Discedente demum penitus febre, corpus aliquandiu in libera perspiratione adhuc servandum, aër gelidus, venti boreales & septentrionales, nec non omne externum frigus, loca humida, vappida vitanda, & usurpanda elixiria amara, stomachica, roborantia, uti est elixirium *Dn.* PRÆSIDIS in notis ad Poterium descriptum, elixirium stomachicum MICHAELIS, quæ mane, vel in prandio sumta, non modo ventriculum roborando, sed & excretionem per cutis poros fulciendo, egregie prosunt.

XII. Vbi vero teneriora sunt corpora & spastici in-

ven-

ventriculo motus urgent, tutius corticis in electuario & pulvere usus omittitur, isque in essentia, liquori anodyno & balsamo vitæ Dn. PRÆSIDIS remixtus, rectius offertur. In quartana quoque nonnunquam meliori cum successu in infuso cum vino, adiectis amaris, exhibetur.

XIII. In genere autem tenendum: quod, si usurpato antifebrili nostro, succedens proxime paroxysmus minuatur, vel sileat plane, plenaria exspectanda sit sanatio; contra, quando is eadem persistat vehementia & præterea pressorius in stomachi regione observetur dolor, consultum magis est, desistere ab usu & curam differre.

§. XXXIIX.

Atque hæc sunt, quæ inpræsentiarum exponere placuit, eum maxime in finem, quo omnibus constaret, chinæ corticem, non tam suspectum & pertimescendum in febribus aliisque morbis esse remedium, ut perperam a quibusdam creditur, sed tutum, efficax & innocens, modo accedat medens, qui cum iudicio & ratione sua perficiat, nec ea propter noxam subinde emergentem medicamento, sed vel perverso usui, vel erroribus ægrotantis, vel etiam neglectæ reliquiarum remotioni, merito esse tribuendam. Iis autem, qui præcepta rationalis Medicinæ non ad amussim callent, auctor suasorque est *Dn.* PRÆSES, ut ab omnibus heroicis pharmacis, & hoc etiam cortice, penitus abstineant, quo tutius & innocenter suam exercere possint Empiriam.

F I N I S.

FAma loquax Vatis vulgavit nobile
dictum:
Non procul a proprio ſtipite poma ca-
dunt.
Eſt, Bornmanne, Tibi, præclarus ſan-
guinis Author,
Qui magnum medica Nomen in Ar-
te gerit.
Legiſti cum laude Patris veſtigia chari,
Teque ſuo erudiit Docta Minerva
ſinu.
Sic nunc Laurus opus felici fine coro-
nat;
Accipe: Nam dignis præmia dan-
tur ea.

GEORG. DAN. COSCHWITZ.
M.D. An. Chir. & Bot. P.Q.

